

В.В. Третяк*д-р екон. наук, академік АЕН України,
м. Луганськ***Н.В. Дронова***м. Луганськ*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Національна інноваційна політика включає дві тісно взаємозв'язані складові — державну і регіональну політику. Регіональна складова національної інноваційної політики в Україні у стадії формування і поки не надає відчутної дії на регіональний розвиток. В зв'язку з цим актуальним є завдання підвищення ефективності діючих механізмів і регіональних методів управління інноваційною діяльністю, що може бути забезпечене тільки на основі розробки ефективної програми регіональної інноваційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти формування та реалізації регіональної інноваційної політики розглядаються в працях таких вітчизняних та зарубіжних економістів як В. Гусев [1], Н. Иванов [2], Є. Иванова [3], В. Московцев [4], Р. Нуретдинов [5], Т. Семенова [6], І. Сизова [7], В. Третяк [8].

Невирішені частини проблеми. Разом с тим, проблема формування та реалізації регіональної інноваційної політики все ще залишається відкритою, а вітчизняна практика в даному питанні далека від досконалості. Не дивлячись наявну нормативно-правову базу, засновану на ряду регіональних законів, інноваційна діяльність в регіонах в початковій стадії. Сьогодні необхідно всіма заходами державного впливу добитися збільшення добробуту населення на основі зростання виробництва і реалізації конкурентоспроможності високотехнологічної продукції, що містить частку доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних положень, удосконаленні методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації регіональної інноваційної політики.

Основні результати дослідження. Стійкий розвиток таких складних відкритих соціально-економічних систем, прикладом яких є регіон, у сучасних умовах неможливий без масштабного системного використання результатів науково-технічної діяльності, опори на інновації. Щоб ці результати знайшли використання, необхідна адекватна організація інноваційних процесів. А це, у свою чергу, вимагає побудови відповідної системи управління, здатної взяти на себе виконання позначених функцій. Формування даної системи є стратегічною задачею, оскільки багато в чому закладає фундамент довгострокової конкурентоздатності території.

Існує ряд цілком об'єктивних причин, що визначають посилення ролі регіональних органів управління в здійсненні інноваційної діяльності, тому що, по-перше, інноваційна діяльність по природі своєї тяжіє до децентралізованого здійснення, і, по-друге, її успіх багато в чому визначається динамізмом, гнучкістю, здатністю до швидких змін, адаптації до мінливих умов.

Принципове значення для вироблення і реалізації регіональної інноваційної політики має та обставина, що

з погляду соціально-економічного розвитку регіону інноваційна діяльність ніколи не є самоціллю. Кожний регіон завжди в першу чергу зацікавлений у підйомі своєї економіки і рівня добробуту свого населення, а оскільки, на дійсному етапі, домогтися цього практично неможливо без ефективного науково-технічного забезпечення, то виникає необхідність використання існуючого інноваційного потенціалу в інтересах регіону, сполучення інноваційної діяльності з проблемами соціально-економічного розвитку регіону, а також цілеспрямованого формування і розвитку інноваційного потенціалу з урахуванням особливостей соціально-економічної політики регіону.

Інакше кажучи, інноваційна діяльність потребується регіоном у тій мірі, у якій вона здатна внести вклад у рішення задач його соціально-економічного розвитку. Самостійна ж інноваційна діяльність може розраховувати на підтримку регіону лише тоді, коли відчувається недостатність науково-технічних знань і рішень для забезпечення розвитку в регіоні промисловості і наукомісткої соціальної сфери, а через них — і всього регіону.

У зв'язку з цим, відправною крапкою для сполучення інноваційної діяльності із соціально-економічною політикою регіону є вироблення і формулювання самої соціально-економічної політики регіону, складовою частиною якої є регіональна інноваційна політика, яка передбачає комплекс заходів органів державного управління регіону, на формування і розвиток регіональної інноваційної системи, інноваційного потенціалу, передачі наукових досягнень у всі сфери суспільно-господарства.

Регіональна інноваційна політика — це політика, що визначає цілі, напрямки форми діяльності регіональних органів державної влади, їх до інноваційної діяльності. Виходячи з цього, під регіональною інноваційною політикою розуміється сукупність встановлених цілей і пріоритетів розвитку інноваційної діяльності в регіоні, шляхів і засобів їх досягнення на основі взаємодії регіональних і державних органів управління.

В основі формування регіональної інноваційної політики лежить так звана теорія створення сприятливих умов середовища для нововведень [5]. Її центральним моментом є динамічна ефективність регіональної виробничої структури, а основним інструментом — створення місцевих синергізм, передача інновацій і технологій (так званий трансфер технологій).

Формування і функціонування регіональної інноваційної політики є одним з істотних факторів підвищення конкурентоздатності товарів і послуг, вироблених на даній території. У зв'язку з цим, первинним завданням регіональної інноваційної політики є формування інноваційних технологій управління розвитком територій, що працюють на підвищення його конкурентоспроможності [4]. При цьому при формуванні і реалізації

регіональної інноваційної політики повинно враховувати специфічні переваги регіону, особливості його економіки, орієнтацію на галузеву спеціалізацію.

Регіональна інноваційна політика припускає створення сприятливого інноваційного середовища забезпечує перетворення наукових ідей і розробок на ринкові продукти і впровадження їх в найважливіші галузі економіки і соціальну сферу. До умов створення інноваційного середовища відносяться систематизація і ефективне використання інформаційних ресурсів, їх інтеграція в світовий інформаційний простір і вихід на ринок інформаційних послуг, що ґрунтуються на розробці і впровадженні технологій високопродуктивної обробки, зберіганні і передачі даних по телекомунікаційних мережах також створення баз даних і банків знань [3].

Виходячи з цього, головна мета регіональної інноваційної політики полягає в створенні на території регіону умов для успішного здійснення процесу отримання накопичення, збагачення наукових знань і ефективного їх в технологію і продукцію. Таким чином, регіональна інноваційна політика орієнтована на вирішення територіальних проблем, поліпшення соціально-економічних показників регіону за рахунок ефективного використання його інноваційного потенціалу, задоволення потреб внутрішнього ринку; підвищення науково-інноваційної сфери в економіку регіону, НТП країни.

На цій підставі можна однією з найважливіших стратегічних цілей регіональної інноваційної політики повинне стати досягнення конкурентоспроможності як більшість підприємств, що складають основу економіки регіону, так і економікою регіону в цілому; причому для частини регіонів, враховуючи зростаючу глобалізацію світових ринків, — конкурентоспроможності на світовому рівні [6].

Ефективна регіональна інноваційна політика повинна базуватися на об'єктивному аналізі господарської ситуації, тверезій оцінці наявних ресурсів і орієнтуванні на реальні, досяжні цілі. Враховуючи важку економічну ситуацію в Україні взагалі і в науково-виробничому секторі зокрема, і, таким чином, відсутність об'єктивних умов для повнокровного розгортання в регіонах інноваційних процесів, при розробці регіональної інноваційної політики необхідно жорстко визначити першочергові цілі регіону в інноваційній сфері, відповідні наявним можливостям

Інноваційна політика в регіоні повинна мати селективний, строго характерне прагнучи охопити всі напрями науково-технічного розвитку, а, вибравши вузькі поля стратегічного прориву, по яких можливе досягнення або перевищення світового технологічного рівня, сконцентрувати на цих полях основну частину обмежених централізованих і регіональних ресурсів.

В умовах кризи єдиним реальним рухом в регіональній інноваційній сфері можуть бути лише локальні кроки, здійснювані в межах наявних окремими суб'єктами інноваційного підприємництва. З цієї точки зору, безумовно, корисною могла б бути ініціатива в регіонах аналітичної і проектної роботи, на обстеження реального інноваційного потенціалу територіальних комплексів, виявлення і залучення активних суб'єктів інноваційного підприємництва, визначення дійсних проблем в нормативному, організаційному, ресурсному, кадровому його забезпеченні, розробку механізмів і варіантів їх рішення-

Така діяльність, звичайно, ще не початок регіонального інноваційного розвитку, але одна з найважливіших умов його забезпечення в майбутньому [1].

Регіональна інноваційна політика реалізується невід'ємно від інвестиційної політики з урахуванням інноваційних пріоритетів регіону, шляхом розробки та виконання інвестиційних проектів і програм, спрямованих на розвиток інноваційної інфраструктури і рішення соціально-економічних проблем. Інвестиційна стратегія, державні інвестиційні програми, заходи щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, залучення іноземних інвесторів розглядаються як складові регіональної інноваційної політики.

Ефективна реалізація регіональної інноваційної політики вимагає, з одного боку, державного управління і координації дій усіх суб'єктів інноваційної діяльності, з іншого боку — інтеграції всіх зацікавлених структур у реалізацію інновацій, залучення інвестицій, створення умов, що сприяють інноваційному процесу і впровадженню досягнень науки в економіці регіону. Першочерговою задачею регіональних органів управління повинне бути, насамперед, створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату й умов для розвитку інноваційної діяльності, а також надання сприяння розвитку інфраструктури і механізмів підтримки інноваційної діяльності [8]. Отже, на сучасному етапі розвитку України доцільно зробити упор на стадію інвестицій з подальшим переходом до інноваційного розвитку, що диктується об'єктивною потребою в інноваційній «наповненості» інвестицій.

Досягнення цілей і вирішення завдань регіональної інноваційної політики можливі при дотриманні наступних основних принципів:

- визнання соціальної значущості інноваційної діяльності і її визначального впливу на рівень і темпи розвитку ринку товарів і послуг, що забезпечують приток матеріальних ресурсів в економіку регіону;

- пріоритетності інноваційної діяльності для підвищення ефективності і рівня технологічного розвитку суспільно-виробництва і соціально-економічного розвитку регіону;

- принципу регіонального підходу, що переважне створення і використання нововведень якнайповнішим врахуванням екстремальних природнокліматичних і специфічних соціально-економічних умов регіону з метою зменшення і подолання їх негативного впливу на економіку; інтеграції інноваційної, інвестиційної, наукової, науково-технічної і науково-освітньої діяльності з метою забезпечення їх комплексної взаємодії з галузями матеріального виробництва;

- гласності вибору пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, механізмів формування і реалізації інноваційних проектів, що виконуються на користь економіки регіону, забезпечення інформованості населення регіону про принципи і хід реалізації регіональної інноваційної політики;

- єдності регіональної інноваційної системи; екологічності, що вимагає розробки і впровадження нововведень в області охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування, недопущення екологічного збитку і досягнення високого екологічного ефекту в результаті здійснення інноваційних процесів.

Заходами реалізації регіональної інноваційної політики виступають програми по підвищенню конкурен-

тноздатного потенціалу пріоритетних для регіону виробництв за допомогою залучення приватних інституційних інвесторів до реалізації інновацій; формування режиму економічного стимулювання інноваційної діяльності [7].

Слід зазначити, концепція інноваційної політики, ґрунтуючись на аналізі стану і тенденцій промислового розвитку, інтеграції в систему світо-господарських зв'язків і їх глобалізації, повинна включати встановлення порогових станів індикаторів рівня науково-технічного і промислового розвитку в їх зв'язку забезпеченням позитивного соціального клімату і гармонізації галузевої і регіональної сфер [2].

Отже, до основних напрямів регіональної інноваційної політики слід віднести:

створення умов для підвищення інноваційної активності підприємницького середовища і залучення приватних інвестицій для фінансування інноваційної діяльності;

орієнтація науки і освіти на інноваційного розвитку економіки;

розвиток кооперації між науково-дослідною і підприємницькою діяльністю, вдосконалення механізмів відтворення і використання нововведень;

підтримка проривних напрямів технологічного розвитку на основі організації партнерства держави, промисловості і науки;

пріоритетне створення розвитку і впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій;

створення умов пріоритетного просування на внутрішній і зовнішній ринки товарів глибоким ступенем переробки сировини.

Висновки. Таким чином, управління регіональним інноваційним процесом повинне відбуватися за допомогою вироблення регіональної інноваційної політики, яка повинна бути спрямована на втілення результатів закінчених наукових досліджень, розробок і інших науково-технічних досягнень у новому або вдосконаленому продукті, реалізованому на ринку, у новому або вдосконаленому технологічному процесі, використовуваному в господарській діяльності. Регіональна інноваційна політика повинна враховувати економічні і соціальні пріоритети, можливості і інтереси всіх суб'єктів інноваційної діяльності, забезпечити зростання інноваційної продукції в валового регіонального продукту і сприяти стійкому соціально-економічному розвитку регіону. При

цьому реалізація регіональної інноваційної політики передбачає використання підходів, що забезпечують узгодження інтересів суб'єктів господарювання на даній території з цілями її економічного і соціального розвитку.

Література

1. Гусев В. Возможна ли сегодня активная инновационная политика в регионах? / В. Гусев // Зеркало недели. — № 18 (187). — 2–8 мая 1998 г.
2. Иванов Н. П. Инновационная политика: от хаоса к институциям (вопросы теории) / Н. П. Иванов, А. С. Бендь // Управление инновациями — 2007: междунауч.-практ. конф.: материалы конф.; под ред. Р. М. Нижегородцева. — М.: Доброе слово, 2007. — С. 30–47.
3. Иванова Е. Н. Общие подходы к формированию региональной инновационной политики / Е. Н. Иванова // Инновационные технологии и системы: междунар. форум: материалы конф. — Минск: ГУ «БелИСА», 2006. — 156 с.
4. Московцев В. В. Специфика региональной инновационной политики в Липецкой области / В. В. Московцев, А. В. Гольцов, Ж. В. Корнеева, Н. В. Мещерякова // Инновационный Вестник Регион. — 2008. — № 2. — С. 25–29.
5. Нуретдинов Р. Р. Региональная инновационная политика: цели и приоритеты развития / Р. Р. Нуретдинов // Общество, государство, личность: проблемы взаимодействия в условиях рыночной экономики: V межвуз. науч. — практ. конф. (21–23 апр. 2004 г.): материалы конф. — Казань, 2004. — С. 129–133.
6. Семёнова Т. Ю. Инновационные программы и проекты в системе регионального развития / Т. Ю. Семёнова // Проблемы современной экономики. Евразийский международный научно-аналитический журнал. — 2007. — №3 (23). — С. 523–528.
7. Сизова И. Ю. Реализация региональной промышленной и инновационной политики в Орловской области / И. Ю. Сизова, М. А. Матвеева // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал. — 2006. — № 3 (7). — Режим доступа к журн.: <http://region.mcsnp.ru/>.
8. Третьяк В. В. Региональна інноваційна політика як один з етапів формування національної інноваційної системи / В. В. Третьяк // Прометей: региональный сб. научн. трудов по экономике. — Донецкий экономико-гуманитарный институт; ИЭПИ НАН Украины. — Донецк: ООО «Юго-Восток Лтд». — 2006. — Вып. 3 (21). — С. 44–46.